

წელიწადი
პირველი

3 ნოემბ.
1877 წ.

საწლიური და წლიურტურტო ვაწეთი.

ვაამონის ხუთვაბათონით

ხელის მოწერბ: ტფილისის, ჟივერისა რეაქციაში, მოაწმინდის ქუჩასზე შიოყვის სასულების წყიოდ. № 5
ქუთისის, ანტონ ღორთქიფისიძის ბიბლიოთეკაში.

ჟივერისა ფასი 1877 წელს.
ათის თვისა, გვარჯინი დ გუგუნიელა . . . 6 შა. —
თითო საიქუბი — 15 კა.

თუ საჭიროება მოიხსოვს, რედაქცია გასწოების დ უე-
მოგლებს დასატული გამოცემალი წერალებს.
გარესებება შიოყვის ქაროლისა დ რუსულის ესაზე.

საქმიანბლი I. საქარეველის მატანე (ივერის კორ-
მეხმანდენებე) — იუბის სეობიად, — აგურტასე, — სურამი,
— სეაგურე. — II. საწლიური მიმოსაღვა: სეიბი შერ-
ევის მესახე — სეაგურე — ოსმელი — სეობი — სეარსი-
თა. — III ომის მსუბი. — IV. ჩევის საღის განხილვა,
ელისნობა დ მურნობეა (მურეგ). — V გლეხის ხიმდე-
ნა ს. ოქტობერი. — VI ბრძოლა ომის დასაწერობად.
VII. განცხადება.

საქარეველის მატანე

(ივერის კორმანდენტებე.)

იბრის ხმონიად. სოფელ საგარეოში მე ურბე
სეხვდი გლეხთა კრებას; ჩვეულებრივი ეყანი არ
სმობა და ამისთვის ამ კრებამ მიანიდა ჩევი გუ-
ანდება. მე მიუყახლოვდი და დაეინსეუ რომ ერთი
— ლგდელი ვითხულობდა ივერის იმ ხიმბეს, რომელ-
შიან იყო კავთელის წერილი „თუ როგორ ჭლუზენ
გლეხებს და როგორ მდიდრდებთან მისი დამღუწველია“.
გლეხებს ვი გემქმინდანი ხმა და ისე გულმოდგინედ
უგდებდნენ ყურს, თითქო იმ წერილის ბოლო მიუელე-
ბობდათ იმ კებინარებს და ან როგორ ან უნდა ჭე-
ნეობით, ესე რეადესად დამწერს ისე მშენიარნად
დატეზან ისინი, ვინც მუადმ კარსედ ადგინა და წუ-
ბელასავით სწოგენ ცხოვრების სისხლს! უნდა მოგა-
ხსენიოთ, რომ ეს სოფელი სიმეხ-კარგებეთ არის
სასე, რომლებიც ლელოდ მშევი არანა ზღუდისა, —
კავთელის წერილის გებინას. უგულს ამთვის კუდა
ერთი დაწვევის საქმე და დღეს მოქალაქებთ თავი
მოაქეთ. ისეთი მდიდრებე არანა, რომ უფრო-

სევი მხოლოდ ამითან კადრულობენ შურ-მარლის
მირთმეგვს. ეგ, რას იხამს კაცი, რეადესად უგულს
დაკარგული ჭქეს წინობითი მიდრეკლება და ცხოვ-
რებენ მარტო ზირუტევის წადლით და რეადესად
მეფობს ფელის ტომბრ და უსეინდისობა ამ წვეულ
წუთის სოფელში! — ამ ყოფაში რას უნდა მოვლოდეს
სასოგადობა? . . . დესად ბლობით ადგან კუდა ვი-
რებითი იმვე ბილიკულ, რომელსედაც ზღუდითა იმ
თამბად ვიდადა და რამბინსევე წელიწადს უკან სოვ-
დავრებდა გსდებთან. ასე სოფლის მდარეველებთ
რაცხევი მრავლებთ თან-და-თან, გლეხნი ვი თან-და-
თან ღონით ივლებთან. რა უნდა ჭქმნს ამ ყოფაში
სასოგადობაში გთავდა თუ არა წერილის ვითხვა,
გლეხებთ კრებამ მდობინსე და უგულამ თავისი
ასრი წარმოსაქო: ბუბრნი იმხიადნენ, არა ჩემსე
დაწერილი, არა ჩემსედა და ანხმებდნენ ზარბსედა,
რომლებიც უგრმობელის თვლებით უფრებდნენ ამ
სახილვებს. გლეხები ბუგებს ღანარავინდენ მასსედ
თუ როგორ მახდა ის, რომ რამდენიმე წლის წინად
ეს მდიდარი სოფელი ახლა ასე უწველოდ ტანარობდა.
ამისთანა მდნდარი ვარგები ბუბრ სოფელში არ იქმ-
ბან და არც ამსედ საწელი გლეხები სდამე მოა-
ზოვებთან. ამ გლეხთა უღანჯობამ ეს სიკეთე მანც
მოიტანა, რომ ამ სოფელში ასე მშენიარდა წავიდა
ბანგის საქმე: თუმც მარტო ორი წელიწადი არა
დასრეკულან, მავრამ ახლა რვა ასი თუმბს ატრია-
ლებს. ამ უკანსენელ დროში დეზოს წესადესად დამტ-
კიდდა; მთელი სასოგადობა დაწმურებულა, რომ
ამ მშენიარ სოფლის ნინდავსედ დად ბირეგებს ტანად

ტავს დეპო. ბოლოს გლექებმა მონადღომეს, რომ გვიად-
ნათ ის ნოქერი ივერიისა და რადგანც ერთის მეტი
არ იყო, ფული შეკვროვეს, რომ იყიდათ და ჟი-
ბეში იქონიან სასაოჯაროდ.

მოკელი ივრის-სეობა სინარულით მოკლულად აღეს-
ნინას გამოგვლას, მცგრამ გლექებს ბედი გვიან გაუ-
ღამებო. რე თუ სავამრი არ არის ის, რაც ამოხნდას
ამ მეტყველებელ გამომივებს! ამით კი თავისი დაე-
მართებოთ, თუ ზატარა ხანსაც დარჩება ეტ მეტყველი
და მეძრე რაც გნებებდეთ, ის უფეთ; შარშანდელი
ზამთარი უშეშოდ და უფიხნოდ გაატარებინა ხალხს
და წრეულ უარესს უშვრება. საწყალ გლექებს ერთი
ზატარა ღეროს გამოტანის ნება აღარა აქვთ და გა-
მომივებს ის მოკუნანთ, რომ ამ ყოფლად უბედურს
გლექებს ცნებულსად წყალი დაესხა.

გლექები მათუთმელად მოხლეუების გამოგვლას
მოკლდნან, რადგანც გვანდ გუფადით, მცგრამ გამომცე-
ლელებს სინანეთ. რაც ღვინო ჭქონდათ, სულ შეკვამს
მთხლელებმა დაუღლიეს საწყალ გლექებს და არ იციან
ახლებს რაით დაუხვდებოდნ. გლექებს გამოცველე-
ლებსად დიდი იმედი აქვთ, რომ შევლებს კარგად
უნგარაბებენ, რაც უშეშული ჭქვითა და ახლებს კი
ნებას აღარ მისცემენთა.—იმედი კი აქვთ, თუ იმედმა არ
შეტყუნათ.

ამ ცოტა ხანში მე ვასლად თბილისის უყდის
მომბრებულ მოსამართლეს (Мировой Судья) და შეე-
ნიშე, რომ მსაჯულმა ივრის-სეივლები გაიყვანა და
მოაზრდნობე კი არც ერთს არ ჭქუნდა. გლექებმა
საქმის დათოლები სთხოვეს და მსაჯულმა ვინა არ
მისცა. სწორედ დირსია, რომ ვისინც რეკა ვინარდლე-
ბა მთაქციოს ამ მოკლენას და ქალაქში ტანტალებით
ისინი საქმეს არ ჯდებიან. ჭქვე სამკვაროში ერთი გლე-
ხი ჩიოდა, რომ თავ-ზირი დამმცვრდისთ. მსაჯულმა
უთხრა, რომ რადგანც ექიმმა შეამოწმა, რომ ცოტათი
იყავ ნაქციოთ, სოფლის სასამართლოში ითხოვეთ.
მთარგნულმა უთხრა გლექს: უკლავი სულში ითხოვეთ.
გლექს რუსული არა ჭსრადნოდა და იქვე ერთ ორ
გროშან შწრავს ფესით დაწერინა არსა და იმედე მსა-
ჯულს მართავს.

15 ივლისი.

შეიქ.

ბატარონი, რამდენჯერ მქონდა შემთხვევა სო-
ფელ ბაკურციხეს ყოფნისა, რომელიც არის სიღნა-
ღიანი თორმეტ ვერსტულად. აქ სსკა და სსკა საქმეებს
შობის ვნახე ობობადე. სიღნაღის უნახლნიკიადმ მოუ-
ვიდათ ბრძანება, რომ ოც-და-სუთი მსეთი უნდა წა-
რეგენით, რომ ჰურის მდარსიას საწყაო მისცემოდით.
მე ეს კი აღარ მისიოეს მას აქვთ რამდენი წყაღიწვი
არის, ამ საწყაოებით უნდა ავლით და გავსესებინათ
კიდევ და არა კასრებით, რომლითაც ხალხს ბევრი
ლანარავი მოსდით. ეს დიდი სიმადლობელი საქმე იყო
ადგილობრივ მოავრობისგან, მცგრამ ვაი შენ მეტრს,
მეთისველო, რაც ეს საქმე არ ასრულდა. მოკარიფეს
ფული ბრძანებისა მებრ და ჩაბარეს დანიშნულ ჩი-
ნოვნიკს და ძილებს ბართივ ჩამართვეს; ის კი არ
ვიცი ნამდვილად ჩინოვნიკი ვინ იყო და ვინ არა. ფუ-
ლი კი აკარიფეს და ბართივ დღესაც შინ აქვთ ბაკურ-
ციხელებს. ჩინოვნიკი სივოცსულ ტქვით მეთისველო,
რომ ამ ფულს შეეკვეოდ. გავიდა რამდენიმე ხანი კი-
დედ მოკლეობა ბრძანება, რომ ფული შეტრანით და
ჰურის მდარსიას საწყაო მიეღოთ. მამასხლისია მეო-
რე დღესვე წავიდა ნახლნიკთან თავის ბართით, უზ-
გენა და მოახსენა, რომ ფული ჰურის მდარსიას საყ-
ყასია გვაქვს ჩაბარებული. ამ მამასხლისთან ყოფი-
ლიყვენ მოკელი მახრის მამასხლისები, ამ საქმეზედ
ისინი. ეს ფული მოკარიფავ ყველგან სიღნაღის მს-
რის სოფლებსად. ნახლნიკმა ნახა თუ არა, რომ ფუ-
ლები მიუღია ყველადმ ჩინოვნიკს, მამსინთვე დეთო
სოჯნ თავანთ სასლებში მამასხლისები. ახლს რა
ექმნა ნახლნიკს ამ ჩინოვნიკისათვის ამ ჩაბრ ქვევისა-
თვის. მე როგორც შეიკრეე ეჭვად, მგონა მართალიც
ყოფილიყო, დაეპირებინა ჩინოვნიკი ფულების მოსა-
ტანად. როგორ ვაბრავეს თავანთი საქმე ამით, ის კი
აღარ ვიცი. ბაკურციხელებისა უნდა მოვანსენით საქ-
მე რაღაში მდგომარეობს... ისინი ამის იმსინან;
რეს ფულები რომ წავგაროვესთ, როდის იქნება
რომ იმ ფულებმა საწყაო შობისთ. ძილად მასრა-
დინის ზღაპარა ჩვენი საქმეო.⁴

ფივეელი.

სურამში 22 ივლისი. ერთი კვირის წინადა
თუ ადრე, სურამში მოსკოვის ახსურთას სასოჯადო

უმის ავთომატები რაღაც ფან-ფუცში იყენებ; ერთი ფინურულიდან ამოხსნით დაგვიკმარებდნენ მეორეში— ეტუბოლანთ წასასვლელად ეშვადებოდნენ.

თორმეტს ამ თვის დღის საათის ათზე მატარებულმა ავიდან ოთხმოც-დაცხამტი ავთომატები თანგისის განწყობილებით და წითელ ჭარბოსან გულშემტკავარ მშეობით და დებით და გააქანა ქალქისკენ.

ისინი წავიდნენ, სურამიც დაცნობილდა. სურამის ქუჩაში, საცა ამის წინად სიტყვადე დეულდა, ხელა სინიქა—მაწას არავინ ამტყუებებს. სსსტურიბოეში ხომ იყო გინდა ჭირითი ითამშეთ.

ეს შემოადგომც ხელა თავზე დაგვანწა, ამან უფრო აგრძობისან სურამს; ამის არე-მარეში ბუნებს გამოადგვად და შეიძის სმწუხარო სამისით.

ესეც შემოადგომა; ხელა გინათო სურამელების ცხოვრება; ბუნებაში და ხელსმა ზურგი შემოკვამტყებს, მართლად, მკვრამ კიდევ დავგრძნე ერთი საჯანი, გამომსარატებელია, ჭიბის დამცნობილებული და დროს განხვტრებელი—ბილარდი, ბატონებო!

ამ ბილარდს სხვა სახით თამაშობენ: მოკროვდებთან დიდი კანგები სსსტურიბოეში, სხ, მომიტყევეთ უნდა მეოჭებ ტრატორებში და გარშემოკრტეშიან ბილარდს, როგორც თათრები მანქანის სფელუსს და არიქა, აგორებენ სხილას მელის ბურთს და არიან ერთ ყოფაში. გათავებს ნუღარ მიუღლით. თამაშობის დროს ხან ღანჯანკობენ ზოლიტივასზე ხან მოუსხდებთან უგვადგების წყაროს—ნურუს სოლდე და ხან ჭორიგანობენ. უფრო მომეტებულად დაშინარდებთან ერთმანეთს. დაშინარებს ჩვენში დიდი მოცდას გასლავთ. ჩემდა სუბედურად და მკითხველის სმწუხაროდ შეუძლებელია, თორემ ამ მოთვევან ერთ-ორ ნიმუშს იმ შინარებისას. ხელა რა იყო, მკითხველო, ყურში ჩავრწმუნებულები; შინას ხარ და ის შინარებიც იმისთანანი არიან, რომ ხმა მდღეობ არ შეიძლება თქმა.

სე და ამ ყოფით დასურვადმებენ და გინფანტებიან სსსტელებში. შინ რომ მიდიან, ზოგი მხინარულად არის, რადგან მოტეპშიან, ზოგი კი დადებულობა, რადგან წავებაშიან კიდევ და ვახშამიც მივინად დაწესვადმიან..

სურამის გარედ ერთი კუთხეა, საცა სულ სხვა ცხოვრებაა. ზატარა გაშლილ მინდორში, ტუის მიდში გაფენილიან თეთრი კარავები. ამ კარავებში არიან მე 31 და 34 ნომრების საავთომოტოები. ან მარტო ესენი დარჩნენ სურამელის სომხების სსსტელებში. ამ საავთომოტოებში ერთი უნდა კანდიტინიან გორში, მეორესთვის კი კვოდებს სასლები, რომლებშიანც უნდა ზამთარიან გაატარონ ავთომატებმა.

— ოჲ, ეს რა ადგილიან სურამი, კაცი სადგომ ოთახისსც ვერ შოუღობს. სურამში სასლები სულ ნოტანიან და გამოუსადეგია, ამიბას ერთი ექიმი.

მკვრამ იმის კი არ ამბობს, რა ამბავან კარავებში სიტყვისაგან..

— ამ ფინურულს და ბოკის ხედავ? (ბოკირი კავთებულიან რამდენიმე ფოტოს ფინურებისაგან, ფინურული რსაკვარდულიან ფინურებისაგან, ფინურულში თავსადებს საავთომოტოს აფიქა). ეს ბოკირი დირს 25 მან, ის ფინურული 10,000, მეუბნება კიდევ ის ექიმი..... ხელა შენ წარმოადგებე, მკითხველო, რა უნდა დიდებს ოთხი რიგი სასლები კარავად გაჭიმულ მინდორში მმეხინარად კავთებული ფინრით და ქვითავითას..

თქმა რა საჭიროან წრეულს მენარდი—ვაჭრების და ინჟინერების ბარამიან..

სურამში ვეულადფერის სიძვირია. ამ მოთვევინად რამდენსადე საგნის დირებულობას და ფასს; მკვრამ რადგან სურამელ სომხებს ვეულს ოთხისი მსხინად და ფასი ამქმნ დადებული ვეულს საგანზე, მისთვის იძულებული ვარ ესთქმა—დარჩეს..

ს. ბავრელი.

საბარძეო. საშინლად არის ქურდობა გავრტელებული სოფელ სავარეოში. არა დამე არ ვაივლის ისე, რომ ამ მანძინ არ გატყდეს, ან სახლი და ან გომი. სახლი მეტად შეწუხებულიან ამ ნიბის წუმის და გასულებულის ქურდობისაგან. მოსულები ქურდებს სმინად იტყრენ, მკვრამ ისე უშეებენ დასუკულად. ამ გასულებულის ქურდობის მიზეზს წვდებენ სოკირთა მეჭურჭეთ, რომლებიც ნაქურდლებს წუმ-წუმად ეიდულებენ ქურდებ.

ბისაცან და ღუქისში ასადუნენ. ამის დასამტკიცებლად ზი
 რს მისდა: ექვინისთვის, არ მასხვისა რს რიცხვში, მისიელ
 ჭურღოკანისკ დაკარგნა ტუჯვი გამეხისა, რომელიც
 ზურის გოდორზე ჭურბოდა სასლში. ჭურღოკანსქ
 ჩამოვიდა ბაზარში და დაწყო მიება ტუჯვისა ზარკელად
 მივიდა ალექო ავთანდილოვის ღუქისში; ავთანდილოვის
 ნება არ მისცა გაშინჯვისა. ჭურღოკანისქ მამსინე მჭვი
 შიკანის და დაჟისხ მამსასხლის, გიორგის და ხელხს. ჯუ-
 რთო უთხრა ნიშნები დაგარჯელის ტუჯვისა, შემდეგ გი-
 დეკ განია ღუქისსკენ, ალექო ვიდეკ უარზე იდგა; ჭურ-
 დოკანისქმ, მოთმინებდგან გამოსულმა, ერთი ღაზა-
 თიანი ხალა აჭმია ალექოს. შევიდნენ ღუქისში, ნასეს
 ჭქესი საქალმსებად დაჭრილი ზოლტი გამეხის ტუჯვისა;
 ნიშნები ნაწიენები ჭურღოკანისხისგან აღმოხნდა ნაწიე-
 ღად. ჭურღოკანისქმ ქსითავა მამსასხლის, რომ შუკდ-
 გინს ოქში, მკრამ მამსასხლისა არ შეადგინა და გა-
 დაცა სოფლის სასამართლოში, ისინი შეადგინენ ოქმსაც
 და განიხივნასცაო. გავდა თითქმის სამი გვირა, უური
 აჩვიან ათისკა ამ საქმეს. როგორც იყო თქვისმეტს
 ოკტომბერს დაბარეს ალექო მსაჯულეობა და ჭითისქ
 თუ რთავს ჩაივლო ეს ტუჯვი. ალექომ უნასუხა: რა
 ვიცი თქვენი ჭირები? არ მისისკეს ვიგინა ვიდეკ. რას,
 ჩივის? თუ უნდა უნდა ამ ტუჯვის რაც დერსო. ოკტობრი
 მასუხია, ბატონებო, როცა ნაჭურღადე უბოგინ, უხლავს;
 როცა არ, გაჭვიდის ჩუმად ჩაღის ფასად ნასივად ნაჭურღადეს.
 მსაჯულეობა ჭურღოკანისქ გამოუჩხადეს, რადგან ავთან-
 დილოვი არ კეთუნის ამ საზოგადოებას და თვითონ
 ჭურღოკანისქ არის აზნაური, ამიტომ მაკ საქმის გარ-
 ჩეა ჩვენ არ შეგვიკებაო. ჭურღოკანისქმ ამომხრა ტუ-
 ვები ხელში და გამოვიდა გარეთ. იქ მყოფთ ხალხთ
 შორის შევიძნა საბინელი ჩოჩოლო: უბოლო მავისთან
 მითონ ოსური გადმოგარდებო ჩვენ საგარეუოში, ხუთმეტ
 წოდინდახე შეტა საგარეუოში ცხვარობს, არ აჭეს ბი-
 ბილითა თუ რომელი საზოგადოებას კუთუნისა ჩვენ
 ბატონებს საჭრეს გაჯებუთი გეწეო, თურმე იმით
 ბატონებს საგარეუოში გეწეო. აქ ხალხს ცალკე ჭეუღეაფეს,
 ცალკე ეს ნაჭურღადეობა ხნადება ღუქისში, ამ წინასყედ
 ნაჭურღადეობა იბრუნა იბოგეს მავის ღუქისში, ესლად ეს
 ტუჯვი. ჩვენ ვიდეკ ნებს ვასლეთ აქ გაჭრისასს: უთუ-
 რთა მეტლად იქმება სოფლისა, რომ ეს არის მსაჯუ-
 ლებსაც გამოუჩხადეს ეს ანაზი, მაგრამ ვინ იყო უურის

მცდეული. განს თვითონ მამსასხლისა არ იცის ალექოს
 საქმე, მაგრამ ნატურისა. ანდაზა: ქრთამი ვოჯოვისის
 ანათასო.

1877 წ. 18 ოკტომბერს.

კავთელი.

საზოლიტიკო მიმოხილვა

ხმავი შვირბაშის შესახებ. ღაზარკი შერიკების

თაობაზედ არამც თუ გლეხულად, არამც უფრო მკვიდ-
 რადება. საქმე იქმინანც მივიდა, რომ თითქო გერმანის,
 ავსტრიას, ინგლისი და იტალია მორიგებულენ ერთმანეთ-
 ში, რომ თუ ვინციაბაა ზღეკან დაეცემა შეიდეკი შე-
 რიკებისა ზარბაზნი წარუდგინონ მომართო: 1) რუმი-
 ნის და სურმის ოსმალის დამოკიდებულებისგან თავისუ-
 ფად იქმნისო. 2) რუმიანს შეეპატრონა დობრუჯა ტრთა-
 ნეს ბექამდე ღუნას სთავითა და ნავთსადგურებით
 ვიუსტუნვის და სულანის და კისტუნენ-ჩეროვლის
 რეიანს გზითა; 3) ჩინოტოგორიანს შეეპატრონა ის ადგი-
 ლები, რომელნიც დღეს მის ჟანს უბერიაო; 4) ბოს-
 ნიას, გერტოგორიანს და ბოლგარანს თვით-მმართველობა
 მიეცეს და ქინოტენისგან უბერესტრისი დაჩინოსნოთა; 5)
 რუსეთს დაუბრუნდეს მდინე ნაწილი დობრუჯისა
 და მსთან ერთი სთავითგანი ღუნასი; მდინე სიაში
 კი ისე დაჩინეს საქმეთა, როგორც აქამომდე იყოო და
 6) რუსეთის სომარის სარკვი ცხვარობა იმ ზომით, რომ
 მიეღეს განსაზღვრულ იქმებაო.

თუმცა ამას იწერებინ, მაგრამ არავის არს ქსკურა,
 რომ ასე იყოს, მით უფრო, რომ გერმანისა, გასეთუ-
 ბის სიტყვით, ამ სჯავსედ არავისთან ღაზარკიც არ
 ჭქონია. ეს კი უფრო დასაკურდელ მიგაჩნია, რომ ზღე-
 ნის დაცემის შემდეგ, რომელიც დავოლად მოსალოდინე-
 ღაა, ევროპის სასიკომიოფინი, ნამეტნავად ავსტრია და
 ინგლისი დიდ ცდაში იქმნებინ, რომ მომართა შეა
 ჩადენენ მოსარებებლად. ევროპის გასეთობა ამბობს
 ვიდეკ ვითომც თავადს განჩავეს შეთავალის ინგლისი-
 სათავის, რომ ინგლისის შეამდეგმლოზაზედ უარს არ
 ვიტყვით მამინ, როცა ოსმლო სრულიად დამარცხებუ-
 ლი იქმნებაო. არ ვიცი, მართლად ესე შეუთვალა თუ
 არა, და ამაზედ კი გულდაუჭრებით თქმის, რომ ეს
 სიტყვები სრულიად უანსებება რუსეთის სურფელს.

31 ოკტომბერს ლონდონიდან ქალაქში ამაზი მოვი-
 და, რომ ინგლისის ბერიკელს მინისტრს ლორდს ბოკონს-

ყოფილ წარმოუთქვამს საზოგადოებრივ სიტუაციაში აღმოსავლეთის საქმის თაობაზე. მას უთქვამს, რომ ინგლისის საკუთარადან სათუო ნეიტრალიტეტზე იდგებაო, ამხსნის განუყოფადება, რომ თვითონ რუსეთის იმპერატორი და ოსმალეთის სულთანი შერტუების მოწინააღმდეგეა და იმედითაა ამ ხსლო სახში ევროპაში მშვიდობიანობა ჩამოკარდესო ისეო, რომ ოსმალეთის დამოუკიდებლობას არ შეეხოს რაო. განეთი „Nord,“ რომელიც რუსეთის საგარეო საქმეთა სამინისტროსაგან დასწავლულია, ჰქვია ამ სიტუაციას და ამბობს, რომ მკვლევარი ღმანაკო მსოფლიო ოსმალეთს გათანამშობსო თმის განსვრობათაო, თუმიც კი საქმის მიმდინარეობას ევროფრით დასაბუთებსო.

საფრანგეთი. ამ ბოლოს დროს ქალაქში მოვიდა ცნობა, რომ დუპრეტმენტების არქივებში 60 დუპრეტმენტში გიჟიომ სულ რუსუბლეკელი ამარჩიესო და ერთს დუპრეტმენტში მაკ-მაჭონის ზირველი მინისტრი ჰქრდი ბოლო ეინულზედ განურქსო. თუ ეს მართალია, ესეც კარგი წყაბურტია საფრანგეთის ხალხისაგან მაკ-მაჭონისა და მის სამინისტროსათვის. ცხადია, რომ საფრანგეთის ხალხი თვის სახსნელად მარტო რუსუბლეკის ხლდის და ამის რევიტად აღარბუს, თუმიც ათხანირი მანქანება და მსეე დავუბული იყო მოკარობისაგან, რომ ხლხის სურვილი შეეშალა და ტაბურერდინა. ეს ეველას ესმის, მსოფლიო ამის გატება არ სურს მაკ-მაჭონს, რომელსაც დაუყინის თავისი და ხლხი და მთელი საფრანგეთი თავისის უყითობით თიქმის განწირულუბამდე მიჰყავს. მთელი საფრანგეთი და არმდე თუ საფრანგეთი — ევროპა, იმის განსაუშა და ბასშია, თუ ერთი გათადებებს ეს ურნობა მაკ-მაჭონისა და მის სამინისტროსა. ზოგი რას ამბობს, ზოგი რას. ზოგი იმბინა, რომ სამინისტრო მაკ-მაჭონისა სამსხრდამი გადადებო და მაკ-მაჭონი ედებებს ხლხის მუდგენსათა ზოგი კიდევ ამას ამბობს, რომ სამინისტროს გადადგომა ეინულზედ დაწერილი თამსეუაო. თვითონ მაკ-მაჭონი კი, რომელიც — დურთო კი შეტრდო — თავის დღეში ჰქვის კოლოფად არ ბანებულა და არცა ბანებდა, ეუკლეთავის და ეველასათვის შეკრის წარმოადგენს: რასაც ჩაჭმსხეურ, იმის ამოიწმინტლეს ხოლმე. ეს კარგად იცანს ბრანზარტილებმა, რომელთაც დიდი გამებელი კანი ჰქვით წარმოადგენლად მთავრო-

ბაში. ეს კაცი შინა-საქმეთა მინისტრი ფურტუ არის. ამისა და სხვათა მქრებით ბრანზარტილები დიდობენ მაკ-მაჭონს სელი გამბალებინონ და ჟარის შემქრებით რუსუბლეკას ფესეი გასჭიბინონ და მის საფლავზედ წამოაფრთვინონ იმპერია. ამბობენ, რომ ამ გვარის მტრადინობის ექვი თვით ჰქრთოც ბოლომდე აიღო და ამის გამო მისა და ფურტუ შორის უმკროფილობა ჩამოკარდა. გაბედეს ამს თუ არა მაკ-მაჭონი არ გინთ, ეს კი გინთ, რომ საფრანგეთის გული ამდურეულია და დამშვიდებული არ არის, რადგანაც ხლხის აჩვიეს ვერა გაუთა რს. ეს მთავრობითი უწყისება არმდე თუ მართო საფრანგეთს აწუხებს, არმდე ევროპასაც. ამბობენ, ტერმინამ თავისის ელხის ზირით შეუთვალა საფრანგეთის მთავრობასაო, რომ სეთი მღმომღებობით მმართველობა საფრანგეთისა, არ უშესაბამება ევროპის მშვიდობიანობასო.

იქნება ამის გამოც მაკ-მაჭონის მოწვივა პრეფში საფრანგეთის ელქეზი სხვა და სხვა ევროპის სხელმწიფოთა წინაშე დანაშნული, რომ იმთვან შეიტრეს თუ რს ჰეფორბს ევროპა საფრანგეთის წინდელს მდგომარეობაზედ.

ბერეს ცავთეს კი საფრანგეთში არს ჰქვრცა, რომ მაკ-მაჭონი უღალატებს რუსუბლეკის და ამბობენ, ბოლოს საქმე ექმდე მივაო, რომ მაკ-მაჭონი რუსუბლეკელთა მოურთვებო. რუსუბლეკელიც გაზეთი კი ამბობენ, ჩვენ რს ვაჭეს მოსარეუბელია? ხლხი ჩვენგან არისო და ხლხს ჩვენი ზოლიტოკა მოჭსწონსო; თუ მშვიდობიანობა უნდათო, მაკ-მაჭონი ბრეზიდენტობადი უნდა გადადესო. მორიგებაც ეს ექმებო და ეველაფერიცო, საფრანგეთის მართლადეც ნმა დღის ამ ბოლოს დროს, რომ ვითომც მაკ-მაჭონის გადადგომის ჰქვრცელასლო საქმეო. თვითონ მაკ-მაჭონის უთქვამს ერთის გაბრეუ გავისთვლას, რომ ტერიტორიისა და ევროპის, რადგანაც მარტო იმას შეეძლო წესიერება ჩამოეგლო და რადიკლები დაეღავთაო.

ერთის სიტუეით მაკ-მაჭონს, საფრანგეთის გაზეთების სიტუეით, ოთხი გზა აქვს წინ გასხნლი: ან უნდა აჭეებს ბრანზარტილებს და რუსუბლეკას ბოლო მოუღოს, ან უნდა დუთობს რუსუბლეკელთ, ესე იგი, მათგან ხლხი სამინისტრო შეადგინოს, ან პრეზიდენტობაზედ სელი აიღოს, ან კიდევ ბოლომდე ეურწის და

ქონისაღმკვეთს სახლსა სურვილსა. ზირველი და უკანასკნელი გზა მეტად საშინაოა თითოთნ მკა-მჭანისათვის, ამიტომც იმედია, რომ მკა-მჭანი ვერც ერთს და ვერც მეორე გზაზედ ლეხის დადგის ვერც კვანძებს. უფრო დასჯერია, რომ აწინაღობს სამინისტროს გადაწყვეტას და ეტყობს ახლის შედგენას ისეთისას, რომ ან ზღაღტის უმრავლესის მოსაწონი იყოს და ან სენატისა. რასაკვირველია, სენატისას უფრო ირჩევს, რადგანც სენატის უმრავლესობა უფრო მკა-მჭანის ზოლიტიკის მიმდევარია და ზღაღტის უმრავლესობას ვი ცხადად მოწინააღმდეგე. ამიტომც ჰქონდა უბრალის ურჩევნი მკა-მჭანისათვის, სენატს წერილი გაუგზავნა და ქსითხეობა, რომ სენატის ზოლიტიკის მოწინააღმდეგეა. მკა-მჭანისც დაუფერია ეს რჩევა და სენატისათვის მც ნაირი წერილი გაუგზავნა. ესა დადიან-გულის ცემით აღიან სენატის გადაწყვეტილებას ამ საკანზედ. თუ სენატმა მოუწონა თურმე ზოლიტიკა და ზღაღტამ მძიმავლის წლის შემოსავალ-გასავალი არ დაუშტვიტა სამინისტროს, მაშინ მკა-მჭანი აზირებს თურმე ამ ზღაღტის გადაწყვეტას, რასაკვირველია, სენატის თანხმობითა, მაგრამ ამ უკმაყოფიან რესპუბლიკელნი წინაღვე წამინებს უშზადებენ. ამათ ცადუწუქტით, რომ თუ შემოსავალ-გასავალი საფრანგეთისა წარმოგვიდგისსა ზანტუტითა, დავანტუტებთა ვოკელსიფის, სოლო უანს გეტყობთა ზრუადერტის, მინისტრების და ზრუექტების უახვირებზედო, მაშინ წვიდნენ და ირვიკონო. ახლა თუნდ მართლაც ეს ახალი ზღაღტიც გადაყონ, სელახლად აწიგვანი სომ მანდ უნდა დანიშნონ. საღსმა რომ ისევ რესპუბლიკელნი ამთარბივას და წარმოგზავნოს ზღაღტამ, მაშინ ნეტა რღვას იქმინენ მკა-მჭანი და მისი ამქარი!

ესაღწეული მოთხვე რესპუბლიკელი დასისა უფ. გრევი მოხელა ზარიჟმა. ამბობენ, რომ უფ. გრევი ძალიან არ უარბნო მკა-მჭანთან მორბეგასათ და ამ მშვიდობის-ყოფილეს სურვილსა ბევრი მომწრე ჰქავსო რესპუბლიკელი შორისათ. ერთი ცასკით ურჩევს მკა-მჭანსა, ზირველ მინისტრად დანიშნე გამბეტო, და ამით ქსცადეთო რესპუბლიკელთა დასი შექმნიება თუ არა მოაწრობას დასათო. ამ ცოტას ხანში სმა იყო ვითომც რესპუბლიკელი ზუი გარტე, უწინ მინისტრად ყოფილი, მიანივება მკა-მჭანსა ზირველ მინისტრადო, მაგრამ ბოლოს დროს ეს სხემა მიჰსწავა.

ზარიედიმ 25 ოკტომბრიდამ ცნობა მოვიდა, რომ დეპარტამენტის არჩევანში რესპუბლიკელი გაკურჯეითა. 1,357 არჩეული შორის 764 რესპუბლიკელია და 511 მოწინააღმდეგე. რესპუბლიკელი 107 კაცი მოჭანტებით. ამას გარდა 84 ადგილას სელახლად უნდა არჩევანი მოხდეს. აჭრე იმედი აჭეთ, რომ 40 კაცი რესპუბლიკელი იქმნება მომწრელი. რას იქმინენ მკა-მჭანი და მისი მინისტრები ამის შემდეგ, დრო გასწივრის იმედია, რომ მკა-მჭანი თავის ზოლიტიკის შესწავლის და ჰხლად მცნახანასა თავს დასებებს. დროებით ზღაღტის ზრუეიდაც გრევი ამოურჩევათ.

ოსმალეთი. ოსმალეთი, მას შემდეგ რავი ამითხანა მარცხი მოუვიდა მცირე ზისაში და ზღეენის სლო ლენერად გურგასაცან, დიდს საკანებულში ჩავრდნდა. ნემეოურის გასეთის „Politiche Correspondenz“-ის 19 ოკტომბერს სტამბოლიდამ იწერება, რომ სასელმეოფო კანონ ოსმალეთისათვის ესაღ ისეთის იმედით ზღარზინა, როგორც აქამომეც იყენინო. ესაღ ის იმედი შიშულე შეეცნავათო. ზღეენის სმიტიკის იმედი ცადუწუქტითა და ჰტონათო რომ დღეს თუ სვლე ქვე სელიდამ ცამოეღვლებათ. მეორე ცასკით, მომწრე ოსმალეთისა, კიდეც გასწივრებს, რომ ოსმალის ფული ძიმანს უჭირსო და ამისგამო თუმცა მიჭანთა საფრანგეთის ბანკირებსო სესხისათვის, მაგრამ ვერა გაურბდა რხო. ესაღ ცლილობო, რომ წერილ-წერილად ესესოს გერმანიის და შვეიცარიის ბანკირებსო. ესე თუ არა, ნამდეილი არ ვიგთო. ეს კი ვეღვასათვის ცხადია, რომ ოსმალენ დიდს მეცადინეობაში აწინ, რომ არწოშობას დიდამდე ვარბი გამოგზავნონ და ახალი ანტოლიის და შქარი შეადგინონ. ამბობენ გასეთობა ვითომც 10,000 კაცი კიდეც საუსავთო სომალდებში და ტრანიონისაგან გამოეღვსავნათ. ამასგრად ადრინახოზღვას გამებრებე შეუთავკეთათო, ოსმალეთისა მისა შეკუეღვლიათ ახალს ვანს ამხადებუნო, ერთის სიტუტით, როგორც ქსმანს ოსმალეთი, თუმცა ამ ბოლო დროს ორგან დამარცხდა, მაინც იღვივს და მოქმედებს.

სტამბოლიდამ 23 ოკტომბერს იწერება, რომ სოფტოების შორის ახლერეულბა რამ აწინო. ამას წინადაო ერთი ვეუთო სოფტოების მოგროვიდა სამეღროს სამინისტროს წინ და მეუბნათ უთხოვანი, რომ სენატის

ჯარისა და ომისა მისთვის რამ გუგნათუთო. ამისთანავე
სმა-მალდა მთავრობას უძრავათ, რომ ჩვენი საქმე ცუდად
მოგვსთავთ.

სმრბნი. რუსეთის ორგან განმარტებამ სვლასდად
სელი განსრევის სერბიას დაჯარის მოგროტებებს ღმის.
ვერ გააიავა ამ ზატარს ქვეყნამ ტორტმანობა, სწყლს
შოშით გერტ ჭო უთქვამს და გერტ ან. ერთმად და მე-
ორტმენე შეიძლება ბოლოს ცსკვირიდამ მძარი ღიონის და
ამისგამო ამისთანა ზატარს ქვეყნის, როგორც სერბიას,
გე ტორტმანობა უნდა მიეტკეთოს.

ამ ბოლოს დროს გი სერბიის ტსკეთი „სასტავა“
რომიელსც უყულა ტავტოტსედ უფრო დიდი სმა ზატეს
სერბიასში, ამისდა, რომ „სერბიას ოსმალღოს ომს დაუ-
წყებო, რავი ზღუენის რუსეთი აიღებინო. სერბიას გულად
აწყეს გვე ჭქმისხო, რადგანც მისი დანიშნულება ომშიხო,
რომ შუკრთოს მთელი სერბები ოსმალღოს და შექმნის
მთგან ერთი სასელმწიფოოა.“

21 ოკტომბრიდამ დიწყო ბელგრადში გამოსვლა
ახლამ ტავტომა. მასში მოსსენებულთა შედეგით: „სერ-
ბიას და ჩეროგორიას აწინდელს შეკოწრებულს სასე-
ღურებში არ აწეთ მიკვიდრი ძირი სასელმწიფოებრივის
ცხოვრებისათვის და თვითონ სერბიის სასლიც იძულე-
ბული იქმნება დანმორიადღეს ოსმალღოს, თუ თავის მიე-
თან არ შეერთდება და ერთად უღელს არ ტავსწყეს.
ცხოვრებთინი ძარღენი სერბიელთა დამოკიდებული არის
თვის მომკითხ განთავისუფლებას და სასელმწიფოებრივის
განკრთავსედ.“ მისთან შესაძლო იყო გე ვადილი ატესრულე-
ბოდა, მავრამ მისინ არც ჩვენ ვიყვივით მოამსადებული და არც
ოსმალღო იყო ისე ღლან მისლილი, რომ ჩვენ მათსედ
ტავტმარტავს. მისთანღელამ ჩვენმა თავგამოდებამ უნ-
ყოფოდ არ მიაჩარ. სერბიის სასლის დავწიდა და არა
მცირე დავწილდა— იმში მდგომარებას, რომ მან შარ-
მანდღლის ომით აღმოსავლეთის საქმე გამოადღვის, და
ამის გამო თვით რუსეთი იძულებულ იქმნა სმალად ხმოე-
ღო აღმოსავლეთის ქრისტიანთა განსთავისუფლებად.
რუსეთთან გავშირი მიადღვენიტებს სერბიას თავის წადი-
ღამდე.“ ჭქვამდ ჭმისინ რომ სერბიის ტავტებთი მეტად
ომის გუნებასედ არიან.

ჩაინდომონია. ჩეროგორიის მთავარმა ბეანება
ტავსცა, რომ ვისცდ იარღლის სმარება შეუღღანო, ქულხედ
კაცი გამოივადეს და მ-ს ნოემბრმდე საომარდ მისად
იქოსო.

მთის აბეგები.

თიქმიდამ 27 ოკტომბერს იწერებინა: ღენერად
ტეიმიხის მოსსენებდამ ჭმისხო, რომ ომი 23 ოკტომ-
ბერს დეკემბრისსედ დიღოს ცსტის ნასკვერდამ სადამოს
შვიდის ნასკვერ სათამდე უოფილა. ოსმალღოს ჟარი არა
მსრუმიხსკენ ტავტეულა. წვიმას და თოვლს დაუშდის და
ჩვენი მიღკარი გერ გამოჰსღღომია. ჩვენს ჟარს დამე გა-
უტარებინ ოსმალღოს სადგურსედ. დავლად დაგროსომი
40 ზარბასხანი და მრავალი ტუეის წამდა; ტუეედ დავ-
ურწომია: 8 აფიცერი და სამასსედ მეტო ჟარს კაცი.
ჩვენი ზარაღთა არ უმეტეს 80 აფიცერისა და 800 ჟარ-
რის კაცის მიკვიდრით და დატერიღებთა.

— 24 ოკტომბერს, როცა ღენერად დაზარევის
ჯარს დაუტარა დაველი ჟარის სასმრთ-ადმოსავლეთის
სასღლის ზირად-ზირ ციხის ბატარეის დასაყენებლად,
ოსმალღოს ჟარი ცდილა იერიშით დაცემას. სოლო ეს
წადილი გერ აუსრულებთ, მოსვლათ მარცხი და ერთ-
მანეთში არეულნი უფე ქველან. ჩვენები დავსდვენებინ
და უღკვინთ ჭავის-თავს ტაბამდე. დეკით წასვლისე-
ბული ორი ბატალითინ ქუთაისის ბოლავის ბოლკოკინი-
კის თადეკვის წინამდღღობით შევარდნილა ჭავის-თავსის
სასტალში და მოამტებული რინევი მეცნობკეთა ამოუ-
ღეტიათ, წაუსდენით ზარბასენები, ტუეედ დაუქმრით
40 აფიცერი და 40 ჟარის კაცი და ისე დაბორუნიულან.
შეადრებთ ბერის ზარაღთა არ მოსვლათ, მტრის ზა-
რალი გი დიდა.

— ღენერად დიწოტარტის თავად ღეკან მუღაქიშვი-
ღის ჟარს 49 ოკტომბერს სულასდად დაუმარცხებინ
დაღისტარში აწინებულნი. დიდი გუნდი ცუდსარტებებისა,
და ესაიუფუსელებისა, რომელიც შეფარებულა სოფლის,
ცუდსარის სიმეტრეში, დაუმარცხებთ და თით სოფე-
ლი სრულად აუოსტებთ, თუქც აწინებულთ მიკვრად
ურწომლათ. ბეერი ღლამი, თოფიარადი და 100 კაც-
სედ მეტო ტუეე ჩვენებს დახჩენით. უმუხინდამ შუა-
ტარინი მოუტარენით და დანსავლეს შენდობას თმსეკენ.

ამ საქმეში ჩვენებისა ერთი აფიგურნი მოუვლამი და რვა დაუჭრათ; ჟარის-კაცთა და მილიციანობის შორის მკვლარი და დაჭრილი 110 კაცია.

— დეკემბრის ომზედ ლანდონის გაზეთის „Morning Post“-ს ჰსწერენ სტამბოლიდან, რომ მუხთარ-ფაშამ მდინარეს ომის შემდეგ დეკემბრის თავი დასწავს და ეროზინანის და ტრანზიონისაკენ დაიწყო. აქ თუძმე მრავალი სურსათი და შესასვლა დიდის ჟარის მოაგლეუბა.

— ქობულეთის ჟარადამ 19 ოკტომბერს იწებებან, რომ ქობულეთელის სროლა ატეხნით გურბის დრუჟინისათვის გაკეთის ხიდან, მცრამ ჩვენებს გარს მოუვლიათ და უუ-ურეკივით. 26 და 27 ოკტომბერს მუსახტატრად ჩვენებს ზარაზრის სროლა დაუწყვიათ სტუ-უბანის სი. მატრეპეკელ, სვან ოსმალი აზანს, იმ აზრით დაუწყვიათ, რომ აღმოჩინათ რამდენი ჟარი ჰქვით ოსმალთა და რა რიცხვად დგას ის ჟარი. აღმოჩინდა, რომ ოსმალთა თვისი ძალა იმ შეუმცირებია და სუფ-უბანზედ ჰქვით ბლომად ჰქვითი ჟარი და არტილდურია. ამ ხსენებში ჩვენების ერთი აფიგურა დაჭრილია, ჟარის კაცთა შორის 8 მკვლარია, 33 დაჭრილია და 5 გაკრწილი. სუბუქად გაკრწილია ქობულეთის ჟარის შტაბის უფროსი პოლოგონი გიორგი ვასილი.

— აღბეგის დამარცხებამ დაღისტანში სრულად დამშვიდას ანდიელები. დასკლეთის დაღისტანში, დიდოკლებს გარდა, სრული მშვიდობა ჩამოვარდნილი. დაღისტანის მსუდრობის წინამძღვანს უნებობია მთავრობისათვის, რომ მთელს ყაზიყუმუსის ოლქის მორჩილებს გამოუცხადებოს, ყაზიყუმუსისა ვანსუბუღელთა გურბი, რომელიც სამსრეთ დაღისტანში მოჰქობდა, დაწლიდა და თავ-თავის სასდებში დაბრუნებულან. მთი მთაურთი, უზარატესი აფანსუბუღელი სასდისა, კადამდგარი მთორი ჟარად მოსულა და თავი დაუჭრავს. იმედან რომ ამის გამო სამხრეთ დაღისტან-ტანშიც მშვიდობისათვის ჩამოვარდება.

— დუნაიზედ არაფერი შესანიშნავი ამბავი არა მომხდარა რა ამ კრთის კვარის განმავლობაში. საქმე უკლას იყო მოყოლილი, რომ დღე-ღამეზედ ჰლენის აღებას მოკლავან. უკლასნი ამტკიცებენ, რომ ჰლენს სრულიად გარს შემორტყულებს რუსის ჟარითა და უგუსკუნცი გზად ოსმალთა ჟარისათვის გადაჭრილია დენერალ გურგოსანია. ჰლენდამ გამოჭეულები ოსმალინი ამბობენ, რომ სურსათი ძალიან შემოჭეულებათ ოსმალთა ჟარსა. იმთის სიტყვით 1 ოკტომბერდამა ნასკვარულუბად უკლავდა ჟარის კაცსა და 24-ს სექტემ-

ბრინდამ ვი ერთი მეთაველი ჩვეულებრივს უღუფისა. თუ ეს ასეა, ჰლენის ჟარის სარდალი ოსმან-ფაშა იძულებულ იქმნება ორში ერთი ჰქმნას: ან ტრევერ მიეცეს რუსებს, ან არა რუსის ჟარი გაჩაღდეს და გავიდეს. ამბობენ, რომ რუსის ჟარის გაჩაღება მკლად მოსაფრებულა. ოსმალინი თუძმე დადეს ჟარს ამზადებენ ოსმან-ფაშის გაჭრებადამ გამოსახისათვის.

ამ ბოლოს დროს ევროპის გაჭეობის სმა დაჭერეს ვითომ რუსეთი 70,000 კაცს ახადს ჟარს ამზადებს, რომელიც პირ-და-პირ ადრინაპოლისკენ უნდა წავიდეს; ჰლენის აღება და სულეიმან-ფაშის დამარცხებას აღარ მოუვლიან.

— 28 ოკტომბერს ღამით დენერალ გემინი დეკემბრინდამ არზრუმისკენ წასულა. სისხელის გამო ჟარს გზა აჩევიათ და დახიშულს ადგილს ვერ მიუხედავია. სამი პატრონი ბაქოს პოლკისა შევარდნილ ოსმალთას სანგაღში, დაუჭრია იგი, დაუსტისა მენისოვენი, 19 აფიგური და 540 ჟარის-კაცი ტრევერ წამოუყვანი. გათურების დროს ჩვენს ჟარს დიდი ჟარი ოსმალთა დაუ-დაუნახავს და უმუ მტრულა. ჩვენებანი მკვლარი, დაჭრილი და გაკრწილი 32 აფიგურა და 600 ჟარის-კაცია.

ჩვენის ხალხის ბანათლება, ხელმწიფა

მეგრეთა

(შედეგე *)

უხალის მსოლითა ცასოლითა შეუქლიან კამილდრეს და ციანურად გამოიყურეს თავის ბოძის ხელოუ.

ლაელი.

„ოცნა ამს მლიერებს ანუ ძალა.“

ბეკონი.

„გი ამს სამიზგული ხალხის კთილდობისა.“

ვივერზამი.

IV

თუ მურსეობის და სეღობის შესწავლა სასოფლო სასწავლებელში მოუფიქრებელი საქმეა, მამ სასოფლო სასწავლებელი რა აზრს უნდა მიხედვდეს და როგორ უნდა იყოს მოწყობილი?

სასოფლო სასწავლებელს უნდა განაღვიძოს მოწყობეში ყველას სულდერი ძალა, ამოქმედოს ბავშვების ნიჭიერებანი, შეახვიოს მსჯელობას და ამ მსჯელობის და მკადლობის შემწობით დააყვაროს ისინი წმინდა სწავლობით გზაზე, მიანვიოს გაფისდევას, სიფიქსეს და სისუფთავეს; აგრეთვე სასწავლებელს ბავშვების ჭკუ-გონებას უნდა შეახვიოს ნამდვილის ცნობეებით ბუნების შე-

*) „უფიქრ“ № № 33, 34 და 35.

სახე—ერთი სიტყვით სსსოფლმ. სსსწავლებელმა სხვა და სხვა განიხილეს სსსსრები, შუათადიორ და დიდკატორ შუამავლობით სოფლის ფსკილები ფისივურათ და სულიერათ იმნაირთ უნდა მოამზადოს, რომ ამისი შუამქმნენ ზოლოს ცუტრ-დამუდარო გაცემა, ექვლადიფის ადგილად გამკენი, რომ კურსის გათავების შემდეგ დი დას სთამარებთ ეძებდნენ სწავლის გაგრძელებას და სოფლურათ მიხედვდნენ დაზიურ ენასუ დაწერილ წიგნიების კითხვას; შუკლათ თამამთ ზანსი და ღანპარავი იმ სავსესუ, რომლებიც იმთ გარეშემო სხევიით და კბირტკუდად გარნევა იმ ტრუ-მარწმუნებებს, რომლებითაც ავტო სავსეა გლეხი-გარის ცხოვრება. ან ეს უნდა იუფის სსსოფლო სსსწავლებლის მისანი და აი ამას უნდა მიხედვდეს ის განწმენტილი, რაც შეესება სავსესს, რომლებსაც უნდა ასწავლიდნენ სსსოფლო სსსწავლებელში, ეს სავსეები უნდა იყენენ შემდეგთ: წარ-კითხვა, ხსავა (учение), თვლა, სადმართი ისტორია, ზოგი ერთი ლარგობა, ქართული ენა, მოთხრობები ჩვენის სამშობლო ისტორიადმი, (რასაკვირვებია—მასწავლებლის უფრადება უნდა იუფის მიქცეული უფრო დავით აღმაშენებელს, თანამ-დროელსუ, ირავლის და სხვა განმარტულ სავსარეულის მუქებანუ), საღისის სიმღერებია, დაკვირვებითი სწავლა, (Наглядное обучение), და გუოჯარბიული ცნობები და უფრო სავსარეულოს გეოგრაფია. აგრეთვე სოფლის თვით-მართველობის (Самостоятельное) წესდებანიც არ უნდა დატკობებულ იქმნას უფრადებოდ ამას გარდა, რადგანც სავსარეულოს ბუდი შეავსობირებულა რუსეთის ბუდთან და რუსული ენა შეადგენს ადმინისტრაციის ენას, ამისათვის რაღა ღანპარავი უნდა, რომ სსსოფლო სსსწავლებელში რუსულენასაც უნდა ასწავლიდნენ. ამ ენის შესწავლას ბავშვები უნდა შეუდგნენ სავსით და დაკვირვებით მოკრე წელიწადის უფსისავლ თვეებში, როცა გარდა იქმნიან დახვლოვნებუნი ღვიძლის ენის წარ-კითხვასში. ხოლო მისამე წელიწადს კი უნდა შეუდგნენ რუსულის ენის წარ-კითხვის შესწავლას. საზოგადოდ უნდა შეგინშნოთ, რომ სსსოფლო სსსწავლებელმა ყოველი-ღონისძიება უნდა იმართოს, რომ ბავშვებს გაუფდილოს უფრო ენის შესწავლა და უდროვით სწავლით არ დასმას მათი ნიჭიერებანი; რომ ბავშვები არ დაუხვდრდნენ, ავტულებით არ დასუსტდნენ და ამით მათი გონება და გულიმხურონ არ

დაიძლოს და არ დასწავლებდეს. სსსოფლო სსსწავლებელი უნდა ავარტუშებდეს მთი ფისიკობირების მოქმედებათა, რომ მათას ავტულებამ უფროვანი წრად და განვიითარება მიიღოს. ამ სავსეში მთილ გამოსადეგო იქმნებალი სსსწავლებლის წინ. რასაკვირვებია, ამ ზღის ის მნიშვნელობა კი არ ექმნება, რომ რა არი ბავშვებმა აქ შეისწავლდნ მუერნებათ, რა ამას ის დანიშნულება ექნება, რომ ბავშვები აქ იმუშავებენ და აი სსსით თვის ავტულებას ძალი და სიმატრე მიხსტენ და მათ მოამზადებულ იქმნან სოფლის მიმე მუშობისათვის.

სწავლის შეთესებაში, სულისა და ავტულებების განვითარებისათვის, ერთის სიტყვით—ბავშვების რიგანად მომზადებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ რამდენი წელიწადს დარჩებიან თვინი სსსწავლებელში. ამ სავსის შესახებ ვერთბიას სხვა და სხვა სსსელებითი სხვა და სხვა წესთა. მავალითად, სავსისამა ფსკილებში სწავლობენ სსსოფლო სსსწავლებელში ანუ ზირველ დაწვებით სსსწავლებელში რვა წელიწადს, ექვსის წელიწადში მოგადებულთ; შრუთისმიც თითქმის ანდენია; ინგლისში კი სავსეებია—სოთ ანუ ექვს წელიწადზედ შეტს არ აინენენ ფსკილებს სსსწავლებელში. რაც შეესება რუსეთს აქ ერთ კლასიან სსსწავლებელში ბავშვები რვაიან სამ წელიწადს, ორ კლასის სსსწავლებელში კიდევ სოთ წელიწადს, რაღა თქმა უნდა, რომ ბავშვების დაჩნენ სსსწავლებელში ექვს-შეიდ წელიწადს გარკი სავსეა, მავრამ დაზღას სავსის საერთოდ და ჩვენ სავსის საერთოდ არ შეუძლიან დიდის ხნობით მოითროსს შვალეობი და ამასთანვე აქ სოფლების მდებარება იმ გვარია, რომ ექვსის წლის ბავშვებს ვერ შეუძლიანთ სსსწავლებელში სთარული. ამის გამო ჩვენ უნდა დავკვირებულავითომ სამ წელიწადს, ერთ კლასიან სსსწავლებელში და სოთ წელიწადს ორ კლასიანში; მაგრამ რადგანც სავსარეულის სსსოფლო სსსწავლებელმა ბუვრად, თუ ცოტად უნდა შესწავლას ბავშვებს ადმინისტრაციული ენაც ე. ი. რუსული ენა, ამისათვის აქ სავსარეულოში სამის წელიწადის მავიერით ბავშვები უნდა დაჩნენ სოფლი ოთხ-ოთხი წელიწადით ერთ კლასიან სსსწავლებელში და თუ სავსე მოინდიობენ ორ კლასიან სსსწავლებლის გამართვა, იქ ბავშვები უნდა დაჩნენ ექვს წელიწადს.—რადგანც სავსე კოთლეას სსსწავლებლები ამისათვის არ შეიძლება დაავსოთ, რომ მსოფლოდ შეიდი წლის ანუ რვა წლის ბავშვებმა უნდა

დაიწყო სწავლა. სასწავლებელი უნდა გაიღოს ორივე სქესის ბავშვებისათვის, შხოდღად ეს ბავშვები სწავლაში წელიწადზედ ნაკლებად და თორმეტ წელიწადზედ მეტად არ უნდა იყვნენ. სასოფლო სასწავლებელს უნდა იქონიოს დასაფლოებითი გეგმითი როგორც კუხის შესრულებულია. თან, ისე უნდა წარაკითხვის მცოდნე გლეხთან. ეს გეგმითი იმაში უნდა მდგომარეობდეს, რომ სასოფლო სასწავლებელს იმით აძლიოს სიღმე სკაითსკად ადვილი გასატევი და მათთვის სასარგებლო წიგნები. აი ამისათვის სასოფლო სასწავლებელს უნდა ჰქონდეს თავისი ბიბლიოტეკა, რამდენად უსიძლოა სრული სკაითსკის და სასარგებლო წიგნებით, როგორც მოსიღილებითის, ისე მოზარდ უმწიველებითის გამოსაქნებით. რასაკვირვებია, ურავთა არ იქნება და ადვილი მოსიღილებულიც არის, რომ ამ ბიბლიოტეკასთან იყვეს მოწოდებული ეს სავსე სკაითსკის და გლეხთა, სავსე სკაითსკის და გლეხთა უნდა შეეღწაოს თავისი-მოკრ და წიგნების ვითსა.

V

წარმოვიდგინოთ, რომ სასოფლო სასწავლებელი მოიძრება ისე, როგორც სანატრულია, რომ იგი თავის გზას მიხედვს განუწყობილად და გეომხადებს ბავშვს გონიერულად, განა მანტრით ეს დაგვიყოფილებს წინის საღისის მოთხოვნებს? არა. ბურებით მდიდარ საქართველოს მისიონერებს სკაითსკად უნდა გამოზდიდნენ რამე, აი ამისათვის მეოთხელებს უნდა დაეხმოს მთავრად იმაზე, თუ რა გზით შეიძლება გონიერულის ხელახლობის და მეურნეობის გავრცელება საქართველოში.

ურთუთ ავიღოთ ხელახლობა. როგორც უკეთესი შევინახო, ხელახლობის გავრცელება ხელში სასოფლო სასწავლებლის შემწობით მოუფიქრებელი სავსე. ამას უნდა ჰქონდეს სრულებით სხვა გზა და აი, ხევისსაზრით, ეს გზა ვიდრე წინ ბედზე ქადაგებში ამ უკეთესი მოზარდების გამოჩენადა ხელახლებია. აქ სასათუთი თქვენ გამოჩენილ მქნეებს, დერცეს, დურგალს, მებულის მეთებულებს, ქადაგებს, მჭედებს, ერთი სიტყვით სხვა და სხვა გამოჩენილ ხელახლს. ამ გამოჩენილ ხელახლს შორის ქართველებიც ურკვან. ვის არ გაუგონად დერცესი ან დერცესის სასილა, ანუ ვიდრე სახლის მოწოდებლობის—მეურნეობის მეთებულის—? ეს უნდასწავლია გეომიკით დახელოვნებულია თავის სავსეში, რომ არც ერთი უცხო მჭედისად მოსიღილებია ამას ვერ სჯობან და

უკვლავ ცდილობს იგი ან ამისათვის გაიხადოს, ან ვიდრე უამჯობით დაიჭიროს. თუ ეს სხვა, თუ გვარობის სკაითსკები მოაზრებობან წვენ თბილისში, მამ რაა თქმს უნდა, რომ წინ შეგვიდინან იმამათ დაგადგოთ საქმის და ნამდვილ გზას ხელახლობის შესასწავლებლად.

ვითქვან უმწიველებს შესარულეს სასოფლო სასწავლებელი და აი მათ შორის ანთან უულ—განების შედეგში, ეს ბავშვები უნდა ჩამოიყვანოთ ქადაგებში და მივბაროთ შეგირდებთ გამომჩინელ ხელახლს—ზოგი დერცეს, ზოგი დურგალს, ზოგი მჭედებს, ზოგი მებულის მეთებულს, ზოგი ვიდრე სხვა და სხვა ხელახლს. რასაკვირვებია, ხელახლს გარეშე მიზნებებში უნდა დაეხმოს. შეგირდები იმთთან უნდა იყვნენ სამი წელიწადი. ამ სამის წლის განმავლობაში უნდა შეიქცავდნენ მათ თავიანთი სკაითსკის. სამი წლის შემდეგ შეგირდები უნდა გამოიგდნენ და თუ გამოჩნდება, რომ მათ გვარობანად შეუხსნადათ ხელახლობა, მაშინ ქართველებს დერცესთან თავიანთი ოსტატთან ორ ორი წელიწადი განიცადოთ ქართველებსკად ცოტად ნაკლებ ფასად. ქართველს უამჯობით ოსტატით ორ წილს თვითონ ქართველს მისცემს და ერთ წილს განათლების სასარგებლოდ გადასცემს. ასეა იკითხვამ, თუ რამ უნდა შეინახოს ბავშვები ანუ შეგირდები ამ სამის წლის განმავლობაში? რადგან ოსტატები მათ ზიგვლად აზრებთ ფასს არ მიგნებენ, ამისათვის ისინი დიდის სიამოვნებით ივსებენ მათ სიამოვნებას და ჩემს დასურვას. თუ არა ვნდებთ, ხელახლებ შორის ამ გვარი წესი დღესაც არის. რომ რა არი ხელახლსკები სინდისანათ მოიქცენ, ცემს-ტემსში არ ამოაბოთან წვენ მიზარებულ შეგირდებს სულად და გენურად მივაუბნან, ანთი წესი უნდა დაასრულს: იმ ოსტატებს, რომლებიც სკაითის მიზნებებს გარეგად ახსრულებენ და ბავშვებს გვარობანად მოამხადებენ, უნდა მიეცნოთ ვიდრეობა და მოწოდებები კეთილ-ვისინდისანობის და მოვალეობის კეთილად აღსრულების ნიშნად. ამისათვის მათი სახლები აქურდს გაწყობებში ქებით უნდა გამოიხადდეს სიღმე. ერთის სიტყვით, მათ წასაქცეულად შეგირდების მოამხადებში უნდა დამინდობა უნდა ვისინდობით. ეჭვი არ არის, რომ გამოჩენილ ხელახლსკებში წასწავლი შეგირდები მალე მოიჭინენ წვენ სამომხადებში ხელახლობის სწავლას და გეურ რვათ ადარ შეგხედებთ იმ გულ-სკედებს, იმ სულის აღმთფობებულ სურათს

რომელსაც წარმოგვიდგენს სოფელ კელა უფლი გაცი ანუ კიდეკ შიოელ შვირე მამულის ზატრანის და ზრც იმას, რომ გავკვირდებავ, თუ წავკვირდებავ რამეა გამკვირებულს ვერსად ვიშოკით და თუ ვიშოკით იმასაც ტრუს, ფილდ-სა და უფოდინარს.

ახა სლდა მივმართოთ მეურნეობის გაგრძელების გზას საქართველოს მისთავრებულს შორის.

საქართველოს მთელი, მინდვრები, ღელეები, წყალი, მიწა, ჭებანი, ერთი სიტყვით საქართველოს ბუნებითი სიმდიდრე ყველა ნაბიჯზე ჩხისჩხინებს გაცს, რომ იმან აქ მეურნეობით უნდა იცხოვროს, რომ იგი რიგაინის მეურნეობით დიდ სიმდიდრეს შეიძინოს. დაუმატეთ ამას ისიც, რომ აჭაური მიწა-წყლის ზატრანები, უნამეტნა ვესად სოფლებში, აზიან ქართველები. მართლაც უკანასკნელ წელიწადებში გაჭრებმა ბევრი მამულა შეამინეს, მაგრამ მაინც ქართველები აზიან მიწის თავი მიღობენ. ამ გაგრძელებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ჩვენთვის მით უფრო, რომ თავდაპირველობას გარდა ბევრ გლეხსაც კეთილსინდის მიწა-წყალი. მართლაც ჩვენ მიყვების მარტო თავდაპირველობისთვის არ უღლებათ მიწის მიღობულობას; იმთა ბევრი გლეხიც უსაჩუქრებიათ დედულ-მამულით. სმირათ შეესდობათ გლეხს ქართლში და კასეთში, რომელსაც ნაბიჯები აქვს მიწა-წყალი რომელიც ქართველის მიფისაგან. აგრეთვე ბევრ გლეხს შეუძინდა მამული ვიდრით სხვს და სხვს დროს თავდაპირველობისაგან. კელა ბევრი გლეხი ვიდრეობს საბატონო მამულს ქართლში—უფრო კავთისსეკში, გომში, მეტრსში, ახალქალაქში, ჩარულში და სხვს გუარის ახლო-მასლო სოფლებში. ამ უგანსაქველ წელიწადებში რამდენსა გლეხსა შეიძინებდამეუფლი თავადებისაგან! იმას ნუღარ გრტყით, რომ ბევრ გლეხს უჭირავს საბატონო, საეკვლავითა და სახელმწიფოთა მამული, ასე რომ რიგები უფლის განცებისა სრულებით მცირეა საქართველოში. თუ ეს ასეა, მაშ რაღა დაზარავი უნდა, რომ ყველან ჩვენი ძალა მიგრეუფლი უნდა იყოს რიგაინის მეურნეობის გაგრძელებასე უწარმოებულს შორის, ესე იგი, მხენელ-მთესველებს შორის, რომლებსკედნ აზის დამოკიდებული საქართველოს ბედი.

ქვემო ქართლელი.

(მეწველი იქნება.)

გლეხების სიძულადე

(ლიუბოლისკობი)

ლიუბო

ჩვენ, რომლებსაც ტრესლა კერსეღ რა ინაურავებს მსწრაფელ აღნითებს და ჩვენთა შეგონა მღერით მინდორსეღ ფონსეღელ და ცხოველთ მილი უფროსებს; ჩვენ, რომლებიც უფროთ შრომით სიესაწავლითვე ვართ დატანჯული და ბედნიერთა ჩვენის ოფლითა ჩვენის ცოდვითა არ სტვივთ გული —

მძნო! ცოტას ხანს შრომა ვივწოთ გაშალთ წელი, ვასროთ გული, და ჩვენი დავალო ჩვენე დავსარეთო ჭირის ოფლითა დასველებული.

ერთთა გლეხის სეე უბედური! მის სელო უჭირთა დგინო და ზურა.... იმის ოფლითა ქვეყანა ირწვიოს, მის შრომით ველნი იმობებან; რომ ის არ იყოს, ქვეყანამ იცის, უფრო შიმშილით ამოჭსეკვლიან....

მძნო! ცოტას ხანს შრომა ვივწოთ, გაშალთ წელი, ვასროთ გული, და ჩვენი დავალო ჩვენე დავსარეთო ჭირის ოფლითა დასველებული.

ჩვენ უფროთ შრომით ღირე ზადრ გავჭეს, მის ნაყოფით ვი სესანი ჭსტებობან; ამისეღ კრინტას თუ ვინეღ დასმრავს უწასან ახლეკიანს უუბებან. დმერთო! ნეტავი როს გვედირსება, რომ ყველს თავის დავალოთ ჭსტებობადეს და ამოდენს მეუთად მეღანაინი ჩვენის ოფლითა არ სარეგობადეს.

მძნო! ცოტას ხანს შრომა ვივწოთ, გაშალთ წელი, ვასროთ გული, და ჩვენი დავალო ჩვენე დავსარეთო ჭირის ოფლითა დასველებული.

შეიღნი მდინდრთა, მწესე, ეფითობა, ჩვენთა ცოლთ საღის რმით იზრდებან, თუ გაიზარდნენ ეს ტენის-ოსეღბა

ჩვენზე მტკარულ მტრებად ხდებიან.
 ჩვენში არ შედგენ განურის გრძობებს,
 ჭურღნი გაგარეულთ არ გაგარეულთ;
 უმისათვის ბედი ჩვენსადაც;
 უგანსაქელს სისხლს განიკავერ.

მძნო! ცოტას ხანს შობას ვიკვირათ
 გვშალოთ წელი, ვასრათ გული,
 და ჩვენ დავალი ჩვენვე დაგვარათ
 ჭირის თვლითა დასველებულთ

მძნო! ნუ გეშინს!....ჩვენ სიემწოდით
 სისხლს ან ვართ მისეულთა.....

თუ აწ ვიპატიოთ მტარებადთა ხელით
 შექმდე ვიწუბით თავისუფლებით.....
 მხოლოდ ვრთხანთს სედი სქეს მიგნეთ,
 ისე აღუდგეთ ჩვენსა მტარებადს;
 უსამართლობას თავარი დაგნეთ,
 მამის მზე ჩვენსა გამოგვიანეთს.

მძნო! ცოტას ხანს შობას ვიკვირათ,
 გვშალოთ წელი, ვასრათ გული,
 და ჩვენ დავალი ჩვენვე დაგვარათ
 ჭირის თვლითა დასველებულთ.

1877 წ.

ს. ოკრიაშვილი.

Handwritten signature

გრძოლა რომის დასაპროვალად

კონსტანტინოპოლში.

(შედეგ *).

არ ვასულა ბერი ხანი, რომ ცეტევი იღვა
 წინაშე თეოდორისა, რომელიც იყო თავის ოთახ-
 ში ტახტედ მიწოლილი. ვალატეამ მიართვა თეო-
 დორას დასაღვე წამალი, რომელიც ერთი მისთვის
 სპარსელს მკურნალსა. ბერძნის მკურნალინი ევლა-
 რას შეელოდნენ.

— მე მადლობელი ვარ შენი, თეოდორავ,
 უთხრა ცეტეგმა: თუ საქმე ისე უნდა მოხდეს, რომ
 მე თითონ ვერას დავავალებ ჩემს თავს, არამედ
 სხვის მადლობელი უნდა ვიყო და მერე ვისი?
 დედა-კაცისა, მე ბედნიერი ვარ, რომ ის დედა-
 კაცი ჩემის ყმაწილ-კაცობის მეგობარია.

*) იგი... № № 12, 21, 22, 23, 24, 28, 32 და 35.

— ყური მომიგდე, პრეფექტო, უთხრა თეო-
 დორამ და მიავყრა თვალნი ცეტეგსა:

— შენ სწორედ იმისთანა კაცი ხარ, რომ შე-
 გიძლიან კლეოპატრას ჰეოცნიდე და იმავე დროს
 ჰეიქრობდე: ახ, ნეტავი შენი თავი კაპიტოლიაში
 დამამწყდევინარა, რომ იქ ჩემის ხელთ დავახრ-
 ჩო. სწორედ იმას იქმნის, რასაც იქმნა ოკტა-
 ვიანი, რომ კლეოპატრას არ დაესწრო სხვა გე-
 არის სიკვდილის ამორჩევა—ეცე იგი, გველის დაშ-
 ხამვისაგან არ მომკვდარიყო. კლეოპატრა ყოველ-
 თვის ჩემი მაგალითი ყოფილა და იქმნება. თუმცა
 ცუხარი არ შემთხვევია, მაგრამ გველისაგან დაშხა-
 მას კი არ გვეტყვი...შენ ჩემი მადლობა არა
 გმართებს. მე ვლაპარაკობდი და ვმოქმედობდი ჩე-
 მის რწმენისამებრ. სირცხელი, მოყვებულნი ჩენ-
 ზედ გოთავან, სისხლით უნდა ჩაირცხოს. მე
 როგორც ცოლს ყოველთვის არ მიერთვულნი
 იუსტინიანესათვის, თუმცა მას ეგ აქამომდე არ შეუ-
 ტყვი, ხოლო როგორც ვეზირს მე იმისათვის
 არას დროს არ ღილადაჩნია. შეუძლებელია რომ
 ბელიზარი და ნარზესი გაიგზავნონ იტალიაში ერთად
 და ცალ-ცალკედ ხომ უფრო არა. შენ უნდა წახვიდე:
 შენ—გმირი ხარ, შენ ხარ სარდალი, სახელმწიფო
 კაცი და იმავე დროს უშოხარი ხარ იუსტინიანე-
 სათვის, შენ იუსტინიანეს ვერას აენება.

— მადლობელი ვარ, რომ ეგრე კარგად ჰეი-
 ქრობ ჩემზედ, უპასუხა ცეტეგმა.

—მეგობარო, შენ ხარ სარდალი ულაშქრო, შენ
 ხარ იმპერატორი უიმპერიო, შენ ხარ მმართველი
 ხომალდისა უმომილო, ხოლო შენ ვაზარატე
 ბით გებულან ბარბაროზნი. მერე სარდალად და
 ამხანაგად გეყოლება არეობლადი. იგი შენ არა-
 ფერს დაგიშლის. მე მოხარული ვარ რომ შენ
 ჩემი ყმაწილ-კალბობის ამხანაგი, ამ სიკეთეს შე-
 გამთხვიე. ვიშ, ცეტეგ, სიკაბუტე დიდი განძი ყო-
 ფილა! თქვენ მამა-კაცთათვის—სიკაბუტე სიკოტს-
 ლეა. ახ, ნეტავი ერთადერთი დღე დამაბრუნებია
 იმ დროთავან, როცა მე გიძიდნიდი შენ ვარდებსა და
 შენ მიგზავნიდი ლექებს!

— შენი ვარდები მშვენიერი იყენენ, თეო-
 დორავ, ხოლო ჩემი ლექები არ ვარგოდნენ.

— მე კი ძალიან მომწონდნენ და სხვისა რა ფიქრი გაქვს: იმ ლექსებს ჩემთვის არა ჰქონდა! ხოლო ეს კი უნდა იცოდე, რომ არა მარტო წარსული სიყვარული მიძიულვებს სარღლად დანიშნენს შენსას, არამედ იმავე მიძიულვებს მსულფარებაცა. ბელიზარი დღის იქით ვინა უნდა ცისრისს, დაუნის ფათოლსა; არა, იგი უნდა ძირს დაემხოს, მიწასთან გასწორდეს შეუბრალებლად და სიპარაღლოს.

— ნარსესი? მე უფრო მიამებოდა და უფრო ადვილადე მივიხვედებოდი მიხვებს, რომ ეს უხელო თავი გავენადგურებინა, ვიდრე ის უთაგო ხელო.

— მოთმინება უნდა ყველას: ერთს მეორეც ზედ მოჰყვება:

— ეს კი არ ეიცო, რა დაეცა შენ იმ გულკეთილმა გმირმა.

— ბელიზარი? არაფერი. სიტყვა, — ცოლია მისი! მიხვნი ის გამოხია ანტონინაა, რომლის სიტუარე მარტო იმაშია, რომ ჯანმრთელი ცისნლი აქვს.

ამის თქმავედ თეოდორამ თრთოლით შეიკუმშა მუშტი.

— აჰა ქვეყნის სასაცილობა, გაიფიქრა გულში ცეტეგმა: ნუ თუ დედაკაცის გაბორტებაზედ დამიკადებულ უნდა იყოს ბედი კაპიტოლიისი! არა, — კლდობატრა უნდა წარწყმდეს.

— სულელის სისარულით ტინი დადებინა, აქაო და ჩემმა ქმარმა სახეო და დიდება მოიპოვაო. წამოიხაზა თეოდორამ: მე იმას სწორედ ამ ჩანგალზედ დაეიჭერ კიდევ: დამაცადო!

თეოდორას მტკიენიულად შეეცრა წარბი, თავისმა ჩვეულებრივმა ტკივილმა გაუღვია და მსწრაფლ გადიტკა ბალიშზედ.

— ჩემო გეიტრა, უთხრა გულატემ: გულს ნულარ იშფოთებ, ვანა აღარ გახტავს რა გითხრა სპარსელმა მკურნალმა. ყოველივე მდელფარება, სიყვარული იქმნება, თუ მიმულფარებმა....

— ერთშია და მეორეშიც, უთხრა თეოდორას ცეტეგმა: მე შენთან მაგირად გამოქნდები. შენ ჯიპირიდის სირინოზი? ხარ. ამ სახელს გეძახოდ შენ ყოველითვის, თავის დღეში კაცი, რომელიც შენ ცკოცნის და გენევეა, დაჯერებული არ არის ხოლმე, რომ იმას შენ როგორც სვერბლს შუაზედ არ გახლოდ — სიყვარულით, ანუ სიძლიერლით, ერთი მითხარ, რამ გარდასცვალო შენი მეგობრება ანტონინასადმი მტრობად!

— იგი კითხოს ქვეყნის შეიქმნა და ფარისეველი! ანუ იქნება მართლა ისე კეკა-მოკლავ? ეგ შესაძლოა. იმის თევზისავით ცივი სისხლი თავისდღეში არ აღუღდება; მას არც ძლიერი ტრფიფლების და გულისტქმის ნიჭი აქვს, არც თავ-გამომეტებულის და გაბედულის მოქმედებისა. იგი მეტად თავ-მოპოწინავა, რომ უსიყვარულად გაჰსძლოს, მეტად სულ დაბალია, რომ სიყვარულს სიყვარული შეუწონას.

მას აქედ რაც ქმარს თან-დევნა დაუწყო ამბებში, იგი კთილ-კცევის გზაზედ დადგა, ხა, ხა, ხა! მეტი უნაც არა ჰქონდა. მე დავარჩუნე აქ მისი თაყვანის-მცემელი

— ანცი, ბოცრის შვილი ვინა! მე ეგ ამბავი შეტყობილო მაქვს.

— დილო, იტალიაში იგი ხელახლად მიეცა თავითფხამედ ბელიზარის, ვანუზიარებდა ხოლმე მის ბედს და უფედობას და მას აქედ შეიქმნა პენლოზად, სამავალითო მიუღლოდ. აქ იცი რაზეა ჰსნაღის ეგ ბატი! მომდგომია და მაციედრის, რომ შენ მაცდუნე და გარყენილებს გზაზედ დამაციენეო; მუიციავს რომ ანიცის ჩემის მახილად გამოისხნის. ის ისეთი გველია რომ ამას სწორედ იქმს კიდევ. იგი იმ სულელის სინილის უღვიძებს, რამდენიც დედ ვალის, იმდენად მე მაწორებს ჩემს მოღალატე ქაბუქს, რასაკირველია, იმისთვის, რომ თვითონ დაიხლოვოს და უცილოდ დიორჩიმილოს.

— მაშ შენ ფიქრადე არ მოგდის, ჰსთქვა ცეტეგმა: რომ ამ გვარს შემთხვევაში დედა-კაცი ჰსტდილობს კაცის სულის დასხნას და არა იმას...

— რომ სარგებელი აიღოს! მაგას თავის დღეში არ დადიჯერებ. იგი ატუტებს თავისთავს და იმასაც ლეიფსინიერის სტყევებითა. რა რიგის სიხარულით მიჰსცა იმ ქაბუქმა ნება მის აღყვავებულს სათნოებას, რომ დაუსხნას სული გადამქმნარის; სნეულის და აღუე და მალე მომაციკვების ხელიდამ. ეიშ! ეიშ! დამიხა გულის-თქმით ანთებულმა თეოდორამ და წამოხაზა ტახტიდამ: რა სასწინელი რამ არის ხორკით დაუძლურება მაშინ, როდესაც ჯერ სულს არ მოუკლავს მეთასკიდი ნაწილი მაინც სიცოცხლის წყურტილისა... სიცოცხლე ბმანებლობაა, სიძლიერლია, სიყვარულია.

— შენ, როგორც ვნედავ, გაუმძაღარი ხარ მავ ხელოვნებას და დატკობაში.

— სწორად, და ამით თავს ექილი კიდევ და მანც უნდა გამეფებოვო ტკობას მრავალის სანაჯავით მოფენილს, მანც უნდა ჩამოვიდე იმეჩატარის ტახტადამ მაშინ, როდესაც მე ვიწვი მთლად სიცოცხლის და ბმანებლობის სტყევების წყურტილით! მარტო რამდენიმე წვეთილა დამარჩინია დასაღვევად! ჰოი ბუნებავ, შენ ხარ შესაბარლისი და უხვირო ხელოსანი! ამ აუარებელ კაბულებდ შორის, ხორკით დამახინჯებულთა და ქკუთია უძლუთა შორის, შენ როგორღაც მოგვივა ხოლმე, რომ შექმნი ერთს არსებას და მიანიჭებ ხოლმე ხორცს და სულს თეოდორისას ძლიერს და მარად მწყურვალს. ისიც რა! იც-და-ათი წელიწადი გაციოდა, თუ არა, ძლიერძივის მიეცაკარ თუ არა ბავე ჩემი სავისეს ფილას დასაწავებლად, ბუნება მოაღდის და მიუბნება: გვეცო დადემ! მოჰკვიდე იმ გე, სიცოცხლის წყურტილითა. წყვეა თქვენ, ჰოი შუბრის-მყოფელნო დმერთო! მაგრამ აღმაინათე შე-

უძლიანთ შურის-ძიება: შურის-ძიება აღმინანს სა-
ტანადა ზღის. სხვანი არ უნდა ჰსტკებოდნენ, იქ-
საცა მე ვერ დავჰსტკებდი. მე იმათ არ გვაჯინებ
იქ, საცა მე ყოველ ღამე ვიწვი საშინელის ტკი-
ვილებს განაწმ! მე არ ვაფარფარებ ანტონინის ორ-
გულ ანტიოსთან. რამელიც, რვეთწინოლა რა თეო-
ლორას, ჰფიქრობდა სხვაზედ—თუნდ ის სხვა თვით
განზორციელებული სათნოება იყოს, თუნდ თვით
ცა იყოს დედამიწაზედ ჩამოსული. დღეს ანტიომ
მიიხრა, რომ მე ევლარ ამიტანიაო ეს უპატიოსნო
და სამარცხენიო ცხოვრება შენს კალთაშიო, რომ
ცა და ქვეყანა ჩემდამი სირცხვილის დაღაღებსო.
ერთსაც და მეორესაც ამ სიტყვებს შეგანანებ! აქ
მო, ცეტეგე, უფხბრა თეოდორას და ხელი მოკვიდა:
„ოარივეს ბოლო მოუვლით...“

— შენ უნდა იცოდე, უპასუხა ცეტეგმა:—რომ
მე არა რაიმე მიზეზი არა მაქვს ან ერთის მტრობისა,
ან მეორისა. მაშასადამე თუ რასმეს გავებედა; მარტო
შენის გულისათვის.

— არა, მაგას ჰსტყუი. შენ ჰქვიანი რკინის
კაცი ხარ: შენ იქნება გგონია, რომ შენს გულში
მე არას გყიფხობოდდე?

— „იმიდი მაქვს, რომ ამ შემთხვევაში
ტყუილად იჩემებ გულთა-მხილარბას!—გაითქირა
თავისად ცეტეგმა. თეოდორამ განაგრძო სიტყვა:

— განა არ ვიცი, შენ არ გინდა, რომ ბელო-
ზარი იტალიაში გამოჩნდეს. შენ გინდა, რომ მარ-
ტო შენ იყო იქ და არაეინ სხვა...დაეჯერო, რომ
შენ იუსტინიანესათვის იზრუნებ? შენთვის იუს-
ტინიანე რა არის?

ცეტეგს გულმა თრთოლა დაუწყო.

— რომის თავისუფლებისთვის იღვი მითომ
განა თვითონ შენ არ გეცინება მაგაზედ! მარტო
ღანიერი მღაბიო ხალხი იმენვეს თავისუფლებასა
ნუ თუ არ იცნობ თქვენს მებატონეებსა? არა, შე-
ნი წადილი უფრო ზვეით აღის.

— ნუ თუ ამ დედა-კაცმა გამოიწნო, ის, რაც
ეკვალ აღებულოც არა აქეთ არც ჩემს მტრებს და
არც მეგობრებსა? გაითქირა გულში: შეუთქირაინე-
ბულმა ცეტეგმა. თეოდორამ განაგრძო:

— შენ მარტო ის გინდა რომ განათავისუფ-
ლო იტალია და მაზედ მარტო იმფლობელიო, ვი-
თარცა იუსტინიანეს შემკვიდრემ, ვითარცა მის
ტახთან მახლობელმან, ვითარცა პირველმან და
უპირატესმან თეოდორას შემდეგ; ამაზედ ზვეით
რომ კიდევ მარც იყოს, შენ იმისთანა კაცი ხარ,
არც ამას იმპარებდი და უფრო ზვეით მოინდომებ-
დი ასეღას.

ცეტეგმა თავისუფლად ამოიქშინა. ყოველივე
ეს შრომადაც არა ღირს!—გაითქირა გულში.

— თამამი და სასიქადულა შადილია—იუს-
ტინიანეს მოსამახუჩრეთა შორის პირველობა!
ჰსტყვა თეოდორამ.

„თუმცა ეს ქალბატონი ყოველდღე ღალატობს
თავის ქმარს, მაგრამ მიიწე მის ცხოვრებულ კი
წარმოუდგენია საგანი თავისის ცხოვრებისა—გა-
უზრბინა გულში ცეტეგსა: რაო? თეოდორას თანა-
მოზიარობა ვიკაროდ და ისე ვატრიალო იმპერა-
ტორა! თავის დღეში არაა პირფერობა, რომლითაც
ასე მოწამლულია აქაული ჰაერი, თვით უზრწყინ-
ვალესს ჰქვასაც დააბნელებს. ეგ უძღვების უკუნუ-
რება იქნება.“

— დაღ ცეტეგე,—განაგრძო სიტყვა ისევე
თეოდორამ: მაგაზედ ფიქრსაც ვერაინ ვაბედავს
გულში გაიტარას, მაგრამ შენ კი ხელს შეგიწე-
ყობ, შენ კი განგზიარებ ჩემს ბძანებლობას მთელს
ქვეყნიერობაზედ; ჩემის იუსტინიანის ცეცხლ, მე
გებრძანებლობა აღმოსავლეთზედ, ჩემის გატეგისა
გამო მე მსურს ვიბრძანებლო დასავლეთზედ. ხო-
ლო ყველაზედ უწინარეს უნდა თავიღამ მოვიშო-
როთ ბელიზარი. იუსტინიანეს აქამდე ჰქვამს მისი
ძაღლისებრივი ერთგულება. საჭიროა რომ სამარა-
დისოდ დარწმუნდეს მის ღალატობაზედ.

— ეგ წელი საქმე იქნება, ჰათქვა ცეტეგმა:
უფრო საფიქრებელია, რომ თეოდორა გაუფრთგლა
დეს, ვიდრე ბელიზარი მოღალატედ შეექმნას.

ამის პასუხად ცეტეგს სუბუქი სილა მოხედ-
თეოდორას პატარა ხელითა.

— შენ რომ ერთგულობით შეგჩრი, ეგ, რასაკვირ-
ველია, ჩემგან სულელობაა, ჰსტყვა თეოდორამ:
ერთგულობით კეთილის მსურველობაში, სხვა არა
იფიქროო. განა გინდა, რომ ბელიზარი იტალია-
ში იყოს.

— არას გზიო.

— მაშ მიშველე, ბოლო მოულოთ მას და
მასთანვე ანიცისაც

— როგორ უნდა მოხდეს ეგ? როგორ დავა-
ტყიკით ღალატობა ბელიზარისა? თუ იცი, ჰსტყვი.

— ყური მივდე: ხოლო ეს ასეთი მძიმე საქ-
მეა, რომ შენ, ვალატევა; უნდა გთხოვო, გვიდა-
რაჯო, აქ არაეინ შემოგვესწრასა. არა, დღეოჯან,
მიგინდა ამ არა, გთხოვ კარს გარედ დაღდე; მე
პრეფექტთან მარტოდ მინდა დაეჩიე. საიდუმლო
საქმე გვაქვს მაგრამ, ვიწმ ის საიდუმლოება მძულ-
ვარებისადა და არა სიყვარულისა!

რამდენსამე წუთს შემდეგ ცეტეგი გამოვიდა
თეოდორას ოთახიდან და თავისთავს ეუბნებოდა:
— ეგ რომ მამაკაცი იყოს ცოცხლად დასარჩენი არ
ქნებოდა. იგი უფრო მომეტებულად საშინარი იქ-
ნებოდა ვიდრე ბაზაროზნი, უმეტესად გასაფრთხი-
ლებელი ვიდრე ბიზანტია. მაგრამ ესცეტე კია, რომ
მაშინ თვითონ ბოროტება. ესე ეშმაკულ-სატანებო
რეი გაწუხომელიც არ იქნებოდა “

(შეწვევა ექსა.)

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

თბილისის გუბერნიის თავად-ზნაურთა საადგილ-მამულო ბანკი.

გამკობაჲ წყმოსხნეულის ბანკის უმადლესად დამტკიცებულის ამ ბანკის წესდების § 16 მდლითა ამითა ჩხვადეს, რომ 13-ს დეკემბერს 1877 წ. ბანკის სადგომში, ქალაქს თბილისში, სოფლადაცაჲ ქუჩასზედ, კორლანოვის სასლში ისეიადუბა სჯაროს კაჭრობით უმრავი ქანკუა ჩქემოსხნეულისა შირთა, რადგანც მთ ზრ შემოუტანათ ბანკიადამ ადებულის კალის გადასადლელად კალის ფული, დაწესებულეი წესდების § § 29, 30, 34 და 36 შესლიათ.

ტერ-მეტრინაც, ქრისტეფორე ნიკიტის ქე სამ-სართულისანი ქეთვირის სასლი ყოველგვარის შენობითა და მიწითა ზომით 634¹/₂ თახ-კუთხე სჯენი, ქ. ტბილისში, 2 განყოფილებას 12 ნაწილში, ჩუღურეთში, ნიკოლაევის ქუჩასზედ, კალის თავნია 78,734 მანეთი და 88 კაპეკი, შემოსატანია ბანკში 3,927 მანეთი და 40 კაპ.—სულ 82,662 მან. და 28 კ.

შემიანსკისა, ნატალია ივანეს ასული. ერთ-სართულისანი ქეთვირის სასლი და ყოველგვარის შენობითა და მიწით ზომით 518 თახ-კუთხე სჯენი, ქ. თბილისში, 2 განყოფილებას 10 ნაწილში, ნემენკის კოლონიისში, ზადის ქუჩასზედ, კალის თავნია 5,230 მან. და 56 კ შემოსატანია ბანკში 234 მან. და 61 კ.—სულ 5,465 მან. და 17 კ.

სულხანოვისა, მარიამ ივანეს ასული. ა) ერთ-სართულისანი ქეთვირის დუქნის და ბ) ორა სამ-სართულისანი, ორა ორ-სართულისანი და თერთმეტი ერთ-სართულისანი ქეთვირის დუქნები. ქ. თბილისში, ა) 1 განყოფილებას 1 ნაწილში და ბ) 2 განყოფილებას 14 ნაწილში. კალის თავნია 17,435 მან. და 21 კ. შემოსატანია ბანკში 874 მან. და 60 კ.—სულ 18,309 მან. და 81 კ.

თეთრადე, ელვას ზურაბის ქე. ა) სამ-სართულისანი ქეთვირის სასლი სამ-სართულის შენობითა და ბ) ორ-სართულისანი ქეთვირის სასლი ერთ-სართულისანი სამზვარეულოთი და მიწით ზომით 125 თახ-კუთხე სჯე. ქ. ტფილისში, 1 განყოფილებას 1 ნაწილში, დავილოვის ქუჩასზედ. კალის თავნია 6,446 მან. და 99 კ. შემოსატანია ბანკში 389 მან. და 53 კ.—სულ 6,836 მან. და 52 კ.

პაელიცი, იაკობ ზემიანის ქე. ორ-სართულისანი ქეთვირის სასლი ყოველ გვარის შენობითა და მიწით ზომით 72 თახ-კუთხე სჯე. ქ. ტფილისში 1 განყოფილებას 5 ნაწილში, ნემენკის ქუჩასზედ, კალის თავნია 5,860 მან. 31 კ. შემოსატანია ბანკში 202 მან. და 20 კ.—სულ 6,169 მან. და 11 კ.

ამილანგერები, გნ. ივანე და კსენა ჯღისაზედ თეიმურაზის ქენი. სასნავი და სამკვარი მიწები ზომით 151 დეკეტანს 1,756 თახ-კუთხე სჯე. გორის მაზრის სოფ. ნაწრეთში. კალის თავნია 3,481 მან. და 67 კ., შემოსატანია ბანკში 159 მან. და 79 კ.—სულ 3,641 მან. და 46 კ.

აბხაზი, გნ. ირაკლი კოსტანტინეს ქე. სასნავი, სათიბი და სახალო მიწები, ერთ-სართულისანი ქეთვირის სასლით, ეზოთი და სე-ხილიანის ბაღით ზომით სულ 177 დეკეტანს და 7 თახ-კუთხე სჯე. ტფილისის მაზრის სოფელ თისნეღში. გელის თავნია 5,968 მან. და 62 კ. შემოსატანია ბანკში 265 მან. და 24 კ.—სულ 6,233 მან. და 86 კ.

ერისთავი, გნ. გიორგი (კიასო) გიორგის ქე. სასნავი, სათიბი და სამკვარი მიწები და ტყე ზომით 800 დეკეტანს. თანხუთის მაზრის სოფელ ბოჭორბს. კალის თავნია 4,775 მან. 1 კ., შემოსატანია ბანკში 134 მან. და 31 კ.—სულ 4909 მან. 32 კ.

ბებულოვი, დავით მედიქსადის ქე. სამკვარი მიწები ტყით და სე-ხილიანის კენსით ზომით 208 დეკეტანს 378 თახ-კუთხე სჯე. ტფილისის მაზრის სოფ. წყნეთში. კალის თავნია 4,476 მან. და 43 კ., შემოსატანია ბანკში 200 მან. 84 კ.—სულ 4,677 მან. 29 კ.

გაბეიცი, ანდრას მისაილის ძე. სახსავი და სამოვარი მიწები და ტუე ზომით 106 დეკეტინს 320 ოთხ-კუთხე სავ. თბილისის მარხის სოფ. ერტისში. ვაღის თავნა 4,973 მან. და 85 კ. შემოსატანია ბანკში 57 მან. და 21 კ.—სულ 5,034 მან. და 6 კ.

ზანდუცილი, ოტია გიორგის ძე. სახსავი მიწა ზომით 80 დეკეტინს. თანეთის მარხის სოფ. ბანანთ-გარს. ვაღის თავნა 797 მან. და 97 კ. შემოსატანია ბანკში 48 მან. და 86 კ.—სულ 846 მან. და 83 კ.

თარხან-მოურავისა, გენისა მარამ ბიძინს ასული. სახსავი და სათბი მიწები და ტუე ზომით სულ 545 დეკეტინს 4,645 ოთხ-კუთხე სავ. გორის მარხის სოფ. ცხოვერში. ვაღის თავნა 6682 მან. და 99 კ. შემოსატანია ბანკში 291 მან. და 23 კ.—სულ 6974 მან. და 22 კ.

აღმაშვილი, გიორგი ადამის ძე. ერთ-სართულიანი ქუთაისის სასლი ერთ-სართულიანის შენობით და მიწით ზომით 90 ოთხ-კუთხე სავ. ქ. თბილისს, 1 განყოფილების 1 ნაწილში, ვაღის თავნა 270 მან. შემოსატანია ბანკში 27 მან. და 46 კ.—სულ 297 მან. და 46 კ.

საყვარელიძე, მინადორ ზურაბის ასული. სახსავი მიწა ზომით 25 დეკეტინს 600 ოთხ-კუთხე სავ. გორის მარხის სოფ. ზენოტში, ციციანოში და წინდისში, ვაღის თავნა 500 მან. შემოსატანია ბანკში 37 მან. 20 კ.—სულ 537 მან. და 20 კ.

ვართანოვი, მინასა მანუგას ძე. ერთ-სართულიანი ქუთაისის სასლი შენობით და მიწით 57 ოთხ-კუთხე სავ. ქ. თბილისში 2 განყოფილების 13 ნაწილში, ავლაზარში. ვაღის თავნა 600 მან. შემოსატანია ბანკში 41 მან. და 44 კ.—სულ 644 მან. და 44 კ.

მეხტიცივი, სადის-ასპან-ბადი, ორ-სართულიანი ქუთაისის სასლი ერთ-სართულიანი შენობით და ბაღით ზომით სულ 547 ოთხ-კუთხე სავ. ქ. თბილისს 1 განყოფილების 9 ნაწილში, ბოტანიკურ ბაღის მასლობადად. ვაღის თავნა 1,200 მან. ბანკში შემოსატანია 66 მან. და 88 კ.—სულ 1,266 მანით და 88 კან.

მირიანოვისა, ნანა დავითის ასული. ხე-ხილიანი ვენახი ზომით 1,440 ოთხ-კუთხე სავანით გორის მარხის სოფელ წინდის-თავს. ვაღის თავნა 400 მან. ბანკში შემოსატანია 32 მან. და 96 კ.—სულ 432 მან. და 96 კან.

ენაბიძისა, გენისა მართა მისაილის ასული. ვენახი ზომით 3 დეკეტინს. სიღნაღის მარხის სოფელ კარდახანში. ვაღის თავნა 2000 მან. შემოსატანია ბანკში 36 მან. და 53 კ.—სულ 2,036 მან. და 53 კ.

ენაბიძე, კნ. გიორგი ნიკოლოზის ძე. ვენახი ზომით 1 დეკეტინს 1,200 ოთხ-კუთხე სავანით სიღნაღის მარხის სოფ. ბაგურციხის, ვაღის თავნა 1,000 მან. შემოსატანია ბანკში 37 მან. და 20 კ.—სულ 1,037 მან. და 20 კან.

გაჭრობა, თანხად წესდების 19 მუხლისა, დაიწყო იმ ფულის რაოდენობადად რაც შემოად მოხსენებულია სოფლო მასსად და ერთვის კოდექს თუ რამ ვაღის სასადმიწით ან საერთო კარდახანისა. ვაღის თავნი შემოღებს მო-შორებულ იქმნას გირაობის ფურცლითადა, რომელსაც ბანკი იმ ფასად აიღებს რა ფასისადა არის ეს იგი, მანეთს მანეთად. შემოღებს მსოფლიოდა თავისად გადატანოს ვაღის თავნი ბანკის თანხმობითა, სოფლო ვადასად შემოსატანი ფული და სხვა ნაშთები უნდა უსათუოდ ნაღდად იყოს შემოტანილი.

თუ 13-ს დეკემბერს 1877 წ. რომელიმე მამული ან გაიყიდა, მასინ წესდების 22 მუხლის ძალითა დაინიშნეს გასასულიად მეორე უკანასკნელი ვადა 28 დეკემბერს 1877 წ.